

An aerial photograph of a dense, lush green forest. A light-colored, winding road cuts through the trees, curving from the top left towards the bottom right. A small blue car is visible on the road, positioned in the lower half of the frame. The text 'WEG van het DENKEN' is overlaid in white, sans-serif font. 'WEG' is at the top, 'van het' is in the middle, and 'DENKEN' is at the bottom of the title block.

WEG
van het
DENKEN

Alan Watts

Alan Watts

WEG
van het
DENKEN

AnkhHermes

Inhoud

Dankwoord ... 8

Voorwoord van Mark Watts ... 9

DEEL I DE AARD VAN BEWUSTZIJN

1 Kosmologische modellen van de wereld ... 15

2 Het dramatisch model ... 31

3 De eeuwige transactie ... 45

DEEL II HET WEB VAN HET LEVEN

4 Niveaus van waarneming ... 59

5 Het web als valstrik ... 71

6 Het web als spel ... 77

DEEL III ONVERMIJDELIJKE EXTASE

7 Gehechtheid en controle ... 85

8 Hypnose en gewenning ... 101

9 Harmonisch oplossen ... 109

DEEL IV DE WERELD ZOALS HIJ IS

- 10 De koan in zen ... 117
- 11 Non-dualiteit in actie ... 127
- 12 Een grote twijfel ... 141

DEEL V DE WERELD ALS ZELF

- 13 Hindoe-kosmologie ... 153
- 14 Insiders en outsiders ... 171

DEEL VI DE WERELD ALS LEEGTE

- 15 De boeddhistische methode ... 191
- 16 Vergankelijkheid of hoe je het ook noemt ... 201
- 17 De leer van de leegte ... 211

Over de auteur ... 219

De manier waarop Alan Watts' de wereld ziet heeft iets erg zinnigs. Dit boek sluit goed aan bij zijn beste werk en maakt duidelijk waarom hij zowel mijn filosofische als mijn literaire mentor was. Ik beveel het van harte aan als een prima uitgangspunt voor de wonderbaarlijke wereld van Alan Watts.

- Ken Wilber, auteur van *Integral Meditation*

Dankwoord

Veel dank aan Robert Lee voor het kundig vormgeven van deze lezingen in een prachtig boek, en aan Tami Simon en het complete team van Sounds True voor het transformeren van een fantastische collectie voordrachten tot iets echt spectaculairs gedurende de jaren waarin *Weg van het denken* werd geproduceerd en gepubliceerd.

Voorwoord

M idden jaren vijftig van de vorige eeuw kreeg mijn vader een groot publiek voor zijn lezingen op radiozender KPFA in Berkeley, Californië, en op deze lezingen volgden weliswaar de bestseller *Way of Zen* en zijn baanbrekende *Psychotherapy East and West*. Zijn benadering vond weerklank bij ruimdenkende luisteraars in de Bay Area, omdat hij de wijsheid van Azië onderzocht door de moderne lens van de westerse psychologie en de opkomende wetenschappelijke openbaringen van het postnucleaire tijdperk. In zijn lezingen opperde hij vaak dat het boeddhisme diende te worden beschouwd als een vorm van psychotherapie, en niet moest worden vergeleken met westerse religies. In plaats daarvan meende hij dat milieubewustzijn en mystieke ervaring in wezen uitingen waren van dezelfde vorm van ontwaakte ervaring. Tegen het begin van de jaren zestig was hij door zijn radiolezingen en grensverleggende boeken in het universitaire lezingencircuit beland, en de daaropvolgende twaalf jaar gaf hij overal in de VS openbare lezingen voor een groot publiek en intiemere seminars voor groepen. Veel van deze sessies zijn vastgelegd en verzameld.

Nadat ik bijna tien jaar geleden tientallen van de seminars had bestudeerd die mijn vader in de late jaren zestig en vroege jaren zeventig had gegeven en vastgelegd, selecteerde ik de opnamen van zes historische evenementen – die tot een fraai geheel samenvloeiden – en

die de audiocollectie *Weg van het denken* werden. Het zijn allemaal buitengewone sessies, zoals ‘Wat bewustzijn is’, ‘Het web van het leven’, ‘Onvermijdelijke extase’, ‘De wereld zoals hij is’, ‘De wereld als zelf’, en ‘De wereld als leegte’.

Weg van het denken was zodra het was uitgebracht een onmiddellijk succes, en werd in de loop van de jaren een van de meest beluisterde Alan Watts-series aller tijden, die overal ter wereld luisteraars aansprak. De serie lezingen begon met allesomvattende thema’s, waaronder essentiële onderwerpen als collectieve waarneming, vergelijkende kosmologie, en de plaats van de mensheid in de natuurlijke wereld. In deze lezingen toonde mijn vader overtuigend aan dat het gezond verstand van de westerse wereld merendeels geworteld is in verouderde wetenschap en de heersende culturele concepten van de negentiende eeuw. Altijd bereid om de status quo te betwisten, nam hij veronderstellingen onder handen die velen voor vanzelfsprekend hielden, en toonde aan hoezeer de ‘alledaagse werkelijkheid’ van de westerse wereld geen voeling meer had met de hedendaagse stand van kennis.

Terwijl dit werk zich verder ontwikkelde, bood hij ook oplossingen, zowel psychologische als kosmologische, en presenteerde hij, in toenemende mate puttend uit de boeddhistische wereldbeschouwing die hij in deze seminars onderzocht, een frisse en alternatieve visie – die van een universum waarin we zowel onscheidbare als welkome deelnemers zijn, en tegelijk expressies van het ‘grote geheel’. In deze fundamenteel wederkerige wereldbeschouwing vinden we niet alleen onze plaats in de natuur en als deel daarvan, maar ook de middelen waarmee we dit bewustzijnsverruimend perspectief op het leven met anderen kunnen delen.

Al begreep ik hoe krachtig deze lezingen waren, ik was onvoorbereid op wat er begon te gebeuren terwijl ze hun weg naar buiten en in de wereld vonden. Behalve dat de collectie populair was onder velen van Sound True’s luisteraars, begon ze ook een nieuw, jonger publiek

aan te spreken, en verscheidene jaren na de publicatie begonnen geregeld citaten en video's op te duiken in de sociale media. Ook creatieve videoberichten op basis van filmfragmenten werden miljoenen keren (bij de laatste telling twintig miljoen keer) bekeken, en verreweg het meest bevredigende aspect van het voortzetten van mijn vaders werk is te zien dat deze denkbeelden in het leven van velen worden aanvaard, en er getuige van te zijn dat ze nieuwe vormen aannemen en blijven groeien.

Mark Watts

DEEL I

DE AARD

VAN

BEWUSTZIJN

Kosmologische modellen van de wereld

Om te beginnen wil ik naar enkele van de basisideeën kijken die ten grondslag liggen aan het ‘gezonde verstand’ in het Westen – onze fundamentele denkbeelden over waar het in het leven om gaat. Deze ideeën hebben een historische basis, en de invloed ervan is veel groter dan de meeste mensen beseffen. Ik verwijs naar onze essentiële opvattingen over de wereld, opvattingen die zijn ingebouwd in onze logische systemen en in het wezen van de taal die we gebruiken.

Ik zal het woord *mythe* gebruiken om naar deze ideeën te verwijzen. Niet om iets onwaars aan te duiden, maar om te herinneren aan iets heel krachtigs. Een mythe in deze zin is een beeld dat we gebruiken om de wereld te begrijpen, en tegenwoordig leven we onder de invloed van twee uiterst krachtige beelden, die bij de huidige stand van wetenschappelijke kennis allebei volkomen tekortschieten. Een van onze belangrijkste uitdagingen in deze tijd is die mythen te vervangen door een adequaat, bevredigend en logisch beeld van de wereld dat overeenstemt met onze werkelijke beleving ervan.

De twee fundamentele beelden van de wereld waarmee we meer dan tweeduizend jaar gefunctioneerd hebben zijn in wezen modellen van het universum: het *keramisch model* en het *volautomatisch model*. Laten we het eerste van de twee, het keramisch model, eens bekijken.

Het keramisch model van het universum vindt zijn oorsprong in

het boek Genesis, waaraan zowel jodendom als christendom en islam hun basisvoorstelling van de wereld ontlenu. En het beeld van de wereld dat uit het boek Genesis naar voren komt is dat de wereld een artefact is, gemaakt door de Schepper – zoals een pottenbakker potten vormt uit klei of een timmerman tafels en stoelen vervaardigt van hout. Vergeet niet dat Jezus, de Zoon van God, ook de zoon van een timmerman is. In die zin is het beeld van God dat we hebben dat van een pottenbakker, timmerman, technicus of bouwmeester die het universum overeenkomstig zijn plan scheidt.

Wezenlijk in dit eerste model van het universum is het denkbeeld dat de wereld uit *materie* bestaat. Oermaterie of oersubstantie. En zoals de pottenbakker klei neemt en die zijn wil oplegt, zo vervaardigt de Schepper het universum uit deze fundamentele materie. Hij neemt die en maakt ervan wat hij maar wil. En dus maakt de Heer, in het boek Genesis, Adam uit materie, uit stof – hij kneedt een beeldje van klei, blaast er zijn adem in, en het komt tot *leven*. De klei wordt *beziel*d en krijgt vorm. Zie je, op zichzelf is de klei vormloos, bezit geen intelligentie, en heeft dus een externe intelligentie – een externe energie – nodig die haar tot leven wekt en een zeker bewustzijn schenkt.

Zo erfden we het concept van onszelf als artefacten, als dingen die *gemaakt* zijn. In onze cultuur vragen kinderen aan hun ouders ‘Hoe ben ik gemaakt?’ of ‘Wie heeft mij gemaakt?’ Maar deze vragen worden niet gesteld door Chinese of Indiase (met name hindoe-) kinderen. Een Chinees kind zou haar moeder kunnen vragen ‘Hoe ben ik gegroeid?’ *Groeien* en *maken* zijn echter totaal verschillende procedures. Zie je, wanneer je iets *maakt* zet je het in elkaar – je rangschikt onderdelen, je werkt van *buiten* naar *binnen*. Op die manier werkt ook een pottenbakker met klei, of een beeldhouwer met steen. Maar wanneer je iets ziet groeien, gebeurt het in de tegenovergestelde richting – dat wil zeggen van *binnen* naar *buiten*. *Groei* betekent dat iets zich uitbreidt, zich ontwikkelt, tot bloei komt, en onmiddellijk over

de hele linie gebeurt. De oorspronkelijke, eenvoudige vorm van een levende cel in de baarmoeder zal zichzelf steeds complexer maken.

Zo ziet het *groeiproces* eruit, in tegenstelling tot het *maakproces*. Merk op dat in dit model een fundamenteel verschil bestaat tussen de *maker* en het *gemaakte*, tussen de Schepper en zijn schepsel.

Waar komt dit idee vandaan? In wezen kwam het keramisch model van het universum voort uit culturen met monarchale bestuursvormen. En dus werd daar de maker van het universum ook opgevat als de koning van het universum – ‘Koning der koningen, Heer der heren, Heerser over vorsten ...’ – Ik citeer hier uit de anglicaanse liturgie. Mensen met deze oriëntatie op het universum verhouden zich tot de fundamentele werkelijkheid zoals een onderdaan zich verhoudt tot een koning, en dus staan zij zeer nederig tegenover wat dan ook dat leiding geeft aan de hele vertoning. Ik vind het vreemd dat burgers van een democratie nog altijd vasthouden aan zo’n monarchale theorie van het universum.

Het idee dat we uit nederigheid en respect moeten knielen, buigen en ons ter aarde moeten werpen voor de Heer van het Universum is dus een overblijfsel uit oude culturen van het Midden-Oosten. Maar waarom zouden we? In wezen is niemand banger dan een tiran. Daarom zit hij met zijn rug tegen de muur terwijl jij hem van onderaf moet benaderen, met je gezicht naar de grond. Zie je, op die manier kun je je wapens niet gebruiken. Wanneer je de vorst nadert, richt je je niet op om hem te confronteren, want je zou hem dan kunnen aanvallen, en dat zou je best eens kunnen doen, omdat hij je leven beheerst, en de man die je leven beheerst de grootste boef van het hele stel is. Met andere woorden: de heerser is degene die misdaden jegens jou mag begaan; *misdadigers* zijn gewoon mensen die we opsluiten in de gevangenis.

Wanneer je een kerk bedenkt, hoe ziet die er dan uit? Hoewel dit in sommige gevallen veranderd is, plaatste de katholieke kerk het altaar

heel lange tijd met de achterzijde naar de muur aan de oostkant van het gebouw. Het altaar is de troon en de priester is de leider – de vizier van het hof – en hij betuigt hulde aan de troon vóór hem. En alle mensen zien uit op de troon en knielen ervoor. Een belangrijke katholieke kathedraal wordt een basiliek genoemd, naar het Griekse *basileus*, wat ‘koning’ betekent. Dus een basiliek is het huis van een koning en het ritueel van de katholieke kerk is gebaseerd op de hofrituelen van Byzantium. Een protestantse kerk ziet er iets anders uit – ze lijkt op een gerechtsgebouw – maar haar uiterlijk verraadt een geloof in hetzelfde model van het universum. In een Amerikaanse rechtbank draagt de rechter een zwarte toga, zoals protestantse predikanten plachten te doen, en zit iedereen in een soort hok – preekstoelen en kerkbanken lijken op de plaatsen waar de rechter en de leden van de jury zitten.

Deze vormen van christendom delen een autocratische visie op de aard van het universum, en dus weerspiegelt de architectuur van hun kerken die visie. De katholieke versie bouwt alles rondom de *koning*, terwijl de protestantse kerk is ontworpen rond de *rechter*. Maar wanneer je probeert deze beelden toe te passen op het universum – op de diepste aard van het leven – merk je dat ze zeer beperkend zijn.

Laten we om te beginnen kijken naar de veronderstelde scheiding tussen materie en geest – een denkbeeld dat essentieel is voor het keramisch model. Wat is *materie*? Het is een vraag die natuurkundigen ooit probeerden te onderzoeken, omdat ze de fundamentele substantie van de wereld trachtten te begrijpen, maar met het stellen van die vraag – Wat is materie? – zijn ze lang geleden gestopt. Zie je, bij het onderzoeken van het wezen van materie realiseerden natuurkundigen zich dat ze die alleen konden beschrijven in termen van gedrag – in termen van vorm en patroon. Bij het vinden van steeds kleinere deeltjes – atomen, elektronen, protonen, allerlei kerndeeltjes – bereik je nooit enige fundamentele stof, en kun je dus slechts beschrijven hoe die zich lijkt te gedragen.